

عملکرد دهیاری‌های دهستان بالادربند شهرستان کرمانشاه از دیدگاه دهیاران

لیدا شرفی* - دانشجوی دکتری توسعه کشاورزی، دانشکده کشاورزی، دانشگاه رازی کرمانشاه
حسین آگهی - دانشیار دانشکده کشاورزی و عضو مرکز پژوهشی تحقیقات توسعه اقتصادی-اجتماعی، دانشگاه رازی
خدیجه مرادی - دانشجوی دکتری توسعه کشاورزی، دانشکده کشاورزی، دانشگاه رازی کرمانشاه

دریافت مقاله: ۱۳۹۲/۱/۱۰ پذیرش نهایی: ۱۳۹۳/۳/۷

چکیده

دهیاری‌ها به‌عنوان یکی از نهادهای مدیریتی نوین در دهه اخیر، برای اداره کردن روستاهای کشور تأسیس شدند. با گذشت بیش از ۱۰ سال از شکل‌گیری این نهاد جدید مدیریتی در روستاهای استان کرمانشاه، تاکنون مطالعه‌ای در زمینه بررسی عملکرد این نهاد انجام نشده است. هدف از انجام‌دادن این مطالعه موردی که با رویکرد کیفی صورت گرفته، این است که ضمن واکاوی عملکرد دهیاری‌های دهستان بالادربند شهرستان کرمانشاه، راهکارهایی به‌منظور بهبود عملکرد دهیاری‌ها از دیدگاه دهیاران ارائه شود. جامعه مطالعه‌شده در پژوهش حاضر، دهیاران دهستان بالادربند (۱۲ دهیار) بودند. داده‌های پژوهش با بهره‌گیری از تکنیک مصاحبه عمیق و گروه‌های متمرکز جمع‌آوری شدند و با استفاده از تحلیل محتوا، تجزیه و تحلیل صورت گرفت. یافته‌های پژوهش نشان داد که عملکرد دهیاری‌های مطالعه‌شده، در این شش محور صورت گرفته است: توسعه کالبدی و فیزیکی در روستا، تهیه و اجرای طرح‌های زیست‌محیطی، تعاملات اجتماعی و اداری، تهیه و اجرای طرح‌های فرهنگی و مذهبی و ورزشی، عرضه خدمات عمومی، و توسعه کشاورزی. راهکارهایی که دهیاران به‌منظور بهبود عملکرد دهیاری‌ها مطرح کردند، در قالب شش موضوع دسته‌بندی شدند. این راهکارها که به‌منظور بهبود عملکرد دهیاری‌ها پیشنهاد شدند، عبارت‌اند از: توجیه و جلب همکاری شورا و مردم با دهیاری، تضمین امنیت شغلی و ایجاد انگیزه در دهیاران، تجدیدنظر در فرایند انتخاب دهیار، تأمین امکانات و منابع مالی موردنیاز دهیاری، تثبیت جایگاه قانونی دهیار، و تقویت ارتباط سازمان‌های ذی‌ربط با دهیاری‌ها.

کلیدواژه‌ها: دهیاری، تحلیل کیفی، تحلیل محتوا، مدیریت روستایی، مدیریت محلی.

مقدمه

مدیریت روستایی، فرایند سازماندهی و هدایت جامعه و محیط روستایی از طریق شکل‌دادن به سازمان‌ها و نهادهاست. این سازمان‌ها و نهادها، وسیله‌ی تأمین هدف‌های جامعه‌ی روستایی هستند (نعمتی و بدری، ۱۳۸۶، ۱۶۳). ساختارهای اجتماعی نظام مدیریت روستایی ایران طی سالیان طولانی تحولات و دگرگونی‌های پیچیده‌ای داشته‌اند. در تمامی ادوار، خلأ مدیریت کارآمد و اصولی در روستاها به‌خصوص از دهه‌ی ۱۳۴۰ به بعد و حتی در دهه‌های اخیر- مشکلات بسیاری را برای روستاییان ایجاد کرده است. اگرچه بعد از پیروزی انقلاب اسلامی ایران، تشکیلاتی با نام‌های شورای اسلامی، خانه‌ی همیار و مانند اینها در روستاها شکل گرفتند، ولی به‌دلیل نداشتن زمینه‌های لازم و سازمان‌های اجرایی مرتبط، توفیقی نیافتند. به‌دلیل وجود این نابسامانی‌ها، در سال ۱۳۷۷ قانون تأسیس «دهیاری‌های خودکفا» در روستاهای کشور به تصویب رسید (فراهانی و رستم‌خانی، ۱۳۹۱، ۱۹۶). در ابتدای تأسیس دهیاری‌ها، تمامی روستاهای بالای ۲۰ خانوار به‌شرط پرداخت خودیاری اهالی روستا و تأیید استانداری می‌توانستند مجوز تأسیس دهیاری دریافت کنند (نعمتی و بدری، ۱۳۸۶، ۱۶۲).

استان کرمانشاه نیز یکی از استان‌هایی است که رویکرد جدید مدیریت روستایی را در قالب تأسیس دهیاری‌ها دنبال کرده است. با استناد به آمار موجود، از سال ۱۳۸۲ تاکنون تعداد ۱۳۶۷ مجوز تأسیس دهیاری در استان صادر شد، که ۸۲/۸ درصد روستاهای واجد شرایط را شامل می‌شود و از نظر تعداد دهیاری‌ها، رتبه‌ی دوم کشور را پس از خراسان رضوی داراست (مرادی و آگهی، ۱۳۹۳، ۱۶۸). طبق مصوبه‌ی هیئت وزیران، در حوزه‌های مختلف اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و زیست‌محیطی، وظایفی در قالب یک ماده و ۴۸ بند برای دهیار و دهیاری تعیین شده است (مهدوی و نجفی کانی، ۱۳۸۴، ۲۸). اگرچه دهیاری‌های استان کرمانشاه از بدو تأسیس تاکنون با همیاری و مشارکت مردم و استفاده از کمک‌های دولتی در زمینه‌هایی نظیر اجرای طرح هادی و عرضه‌ی خدمات عمومی فعالیت‌هایی انجام داده‌اند، اما در انجام بسیاری وظایف دیگر با محدودیت‌ها و تنگنانهایی نظیر تازه‌تأسیس‌بودن، کم‌تجربه‌بودن دهیاران

در عرصه مدیریت روستایی، محدودیت منابع اعتباری و جلب مشارکت‌های مردمی مواجه‌اند. از این رو، مشکلات مدیریتی روستاهای استان همچنان به‌عنوان یکی از چالش‌های فراروی برنامه‌های توسعه پایدار روستایی مطرح است (مرادی و آگهی، ۱۳۹۳، ۱۶۸) و تاکنون ارزیابی جامعی از عملکرد دهیاری‌های استان صورت نگرفته است. جایگاه مهم دهیاری‌ها در مدیریت و توسعه روستایی، ارزیابی عملکرد را برای آنها ضروری می‌سازد و در صورت اجرای صحیح آن، بسیاری از هزینه‌ها کاسته می‌شود و با شناسایی نقاط قوت و ضعف، زمینه کارایی و کارآمدی در انجام وظایف محول شده به دهیاری‌ها فراهم می‌شود (رضوانی و همکاران، ۱۳۹۲، ۲۰۰). تجربه و تخصص اندک، محدودیت شدید سرانه اعتباری دهیاری‌های کشور، ضعف بنیه اقتصادی روستاییان، و فقر زیرساخت‌های مدیریت روستایی در کشور از یک سو و حجم عظیم پروژه‌های عمرانی و خدماتی در دست اجرا به وسیله این نهاد از سوی دیگر، نظارت بر عملکرد و هدایت فعالیت‌ها و اقدام‌های نهاد مدیریت روستایی را ضروری و حیاتی ساخته است (دربان آستانه و همکاران، ۱۳۸۹، ۱۰۱). از آنجاکه پس از گذشت چند سال از تجربه دهیاری در استان کرمانشاه، تاکنون مطالعه‌ای در زمینه بررسی وضعیت عملکرد این نهاد صورت نگرفته است، در این پژوهش کیفی عملکرد دهیاری‌های دهستان بالادربند شهرستان کرمانشاه مطالعه و بررسی می‌شود. نتایج این مطالعه می‌تواند راهگشایی باشد برای سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان عرصه مدیریت روستایی، تا با آگاهی از وضعیت عملکرد دهیاری‌ها، زمینه‌های بهبود عملکرد این نهادهای محلی را مهیا سازند.

مروری بر پیشینه پژوهش

مدیریت روستایی به معنی برنامه‌ریزی برای روستا، سازماندهی اقدامات توسعه‌ای، و هماهنگی و نظارت بر اقدامات انجام شده است (دستجردی و همکاران، ۱۳۸۹، ۵۳). سیر تاریخی مدیریت روستایی کشور نشان می‌دهد که نظام مدیریتی روستاهای کشور تا پیش از مشروطیت در کل غیردولتی بوده است. در سال ۱۳۵۴ کدخدا از نظام مدیریتی روستاها حذف شد و شوراهای

روستایی جای آن را گرفتند. پس از انقلاب اسلامی، وظیفه مدیریت روستایی برعهده شورای اسلامی روستا گذاشته شد. تشکیل شورا اقدامی بسیار مؤثر در فرایند مشارکت مردم در توسعه روستایی بود؛ ولی از آنجا که ریشه این نهاد، مشورتی و نظارتی است و بدون قدرت اجرایی ناقص است، در سال ۱۳۷۷ با تصویب مجلس به وزارت کشور اجازه داده شد که برای اداره امور روستاها، سازمانی را با نام «دهیاری‌ها» تأسیس کند (رضوانی و همکاران، ۱۳۹۲، ۲۰۰). با تصویب قانون تأسیس دهیاری‌ها در سال ۱۳۷۷، نهاد دهیاری در نوک پیکان مدیریت روستایی قرار گرفت (مرادی و پاپزن، ۱۳۹۱، ۱۷۸). دهیاران با توجه به موقعیت محل و با درخواست اهالی، از سوی شورا برای مدت چهار سال انتخاب می‌شوند و دهیاری به صورت خودکفا با شخصیت حقوقی مستقل به عنوان نهاد عمومی غیردولتی مشغول کار می‌شود. براساس قانون تأسیس دهیاری‌ها، وظایف دهیار و دهیاری حوزه‌های مختلف اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و زیست‌محیطی مناطق روستایی را شامل می‌شود (فراهانی و رستم‌خانی، ۱۳۹۱، ۱۹۶). دهیاری‌ها سازمان‌هایی نوپا و در رده سازمان‌های عمومی و خدماتی هستند که باید از وضعیت عملکردشان آگاهی داشته باشند. اهمیت این امر زمانی آشکار می‌شود که بدانیم شوراهای اسلامی با رأی مستقیم مردم انتخاب می‌شوند و رضایت روستاییان از آنها و سازمان اجرایی زیر نظرشان بر سرنوشت‌شان مؤثر است (فیروزآبادی و ایمانی جاجرمی، ۱۳۹۱، ۸۶). در زمینه عملکرد دهیاری‌ها مطالعات متعددی انجام شده است که در ادامه به برخی از آنها که متناسب با موضوع تحقیق است، اشاره می‌شود.

ایمانی جاجرمی و فیروزآبادی (۱۳۸۶، ۱۰۷-۱۰۶) مدل‌های سنجش عملکرد مدیریت محلی را بررسی کردند. نتایج تحلیل کیفی آنان نشان داد که عوامل مهم و تأثیرگذار بر عملکرد مدیریت محلی اینها هستند: ساختار اجتماعی، خصوصیات اعضا، اهداف، ابزارهای عمل و محیط. نعمتی و بدری (۱۳۸۶، ۱۶۱) در تحقیق‌شان به مقایسه و ارزیابی کارایی دهیاری‌های ایجادشده در روستاهای کوچک با روستاهای بزرگ پرداختند و درصدد پاسخگویی به این پرسش برآمدند که آیا اصولاً تأسیس دهیاری در این دسته از روستاها متناسب با اهداف از پیش

تعیین‌شده بوده است. و آیا عامل جمعیت به‌عنوان ملاک عرضه خدمات در قالب دهیاری، کارایی لازم را دارد؟ نتایج مطالعه این پژوهشگران که در استان گلستان و با بهره‌گیری از روش مطالعه توصیفی-تحلیلی صورت گرفت، نشان داد که عوامل ساختاری و اجتماعی و اقتصادی رابطه تنگاتنگی با میزان موفقیت دهیاری در روستاهای کوچک دارد. افزون‌براین، عملکرد دهیاری در روستاهای پرجمعیت نیز به‌دلیل دریافت سرانه اعتباری بیشتر، موفق‌تر از روستاهای کوچک بوده است. در پژوهش رستمی و همکاران (۱۳۹۰، ۱۱۰) مؤلفه‌های مؤثر بر عملکرد نظام مدیریت محلی دهستان بالادربند شهرستان کرمانشاه بررسی شد. نتایج تحلیل عاملی اکتشافی نشان‌دهنده تبیین پنج عامل مشارکت اجتماعی، شفافیت‌سازی، قانون‌محوری، همکاری در فعالیت‌های اجرایی طرح هادی، و بینش استراتژیک به‌عنوان مؤلفه‌های مؤثر بر عملکرد نظام مدیریت محلی روستایی بوده است. طبق نتایج تحقیق چوپچیان و همکاران (۱۳۸۶، ۸۸-۸۹) در استان گیلان، عوامل تأثیرگذار بر عملکرد دهیاری‌ها به‌ترتیب چنین برشمرده شدند: همکاری سازمان‌ها، رضایت شغلی دهیار، همکاری شوراهای اسلامی، مشارکت مردمی، میزان شرکت دهیاران در کلاس‌های آموزشی، تجهیزات و امکانات دهیاری، درآمد دهیار، موقعیت مکانی روستا، مشورت دهیار با رهبران محلی و اعضای شورا، داشتن سابقه مدیریت روستایی در خانواده، و انگیزه دهیار برای توسعه روستا. مروری بر یافته‌های تحقیق مهدوی و نجفی کانی (۱۳۸۴، ۳۴) نشان داد که عملکرد دهیاری‌های استان آذربایجان غربی در سه حوزه فعالیت تهییه و اجرای طرح‌های توسعه کالبدی و فیزیکی روستا؛ عرضه خدمات عمومی؛ و تهییه و اجرای طرح‌های فرهنگی، اقتصادی، زیست‌محیطی و بهداشتی صورت گرفته است. فراهانی و رستم‌خانی (۱۳۹۱، ۱۹۵) پژوهشی را درخصوص ارزیابی نقش دهیاری‌ها بر کیفیت زندگی در دهستان کرسف شهرستان خدابنده انجام دادند. شاخص‌هایی که این پژوهشگران برای سنجش کیفیت زندگی بررسی کردند، اینها هستند: هشت شاخص آموزشی؛ زیست‌محیطی؛ شبکه‌های حمایت اجتماعی؛ اقتصادی؛ سلامتی و امنیت؛ محیط مسکونی؛ زیرساخت‌ها؛ و گذران اوقات فراغت. نتایج مقایسه بین روستاهای دارای دهیاری با روستاهای

بدون دهیاری نشان داد که دهیاری‌ها نقش مؤثری بر هفت شاخص کیفیت زندگی داشتند و فقط در حیطه گذران اوقات فراغت تفاوت معناداری مشاهده نشد. از دیگر مطالعات صورت‌گرفته در این زمینه می‌توان به مطالعه رضوانی و همکاران (۱۳۹۲، ۱۹۹) اشاره کرد که عملکرد دهیاری‌ها را با استفاده از مدل چارچوب عمومی ارزیابی^۱ (CAF) در شهرستان دهلران بررسی کردند. نتایج تحقیق آنان نشان داد که عملکرد دهیاری‌ها براساس این مدل نامطلوب بوده است. عواملی مانند تحصیلات اندک دهیاران، آشنانبودن آنها با مبانی ارزیابی عملکرد، نبود برنامه مصوب پنج‌ساله در دهیاری‌ها، فقدان مشارکت مردم در طرح‌های عمرانی، و مشکلات مالی و اعتباری دهیاری‌ها در ناکارآمدی عملکرد آنها تأثیرگذار بوده است. این پژوهشگران معتقدند که آموزش همه‌جانبه دهیاران، دقت در انتخاب و گزینش دهیاران، تقویت مشارکت مردم در مدیریت امور روستاها، توسعه منابع مالی دهیاری‌ها و درنهایت اجرای سامانه نظارت و ارزیابی عملکرد می‌تواند در تقویت عملکرد دهیاری‌ها اثربخش باشد.

حال باید بررسی کرد که عملکرد دهیاری‌ها که از ابتدا به‌صورت نهادی محلی برای تحقق مدیریت پایدار روستایی آغاز به کار کردند، از دیدگاه دهیاران که کنش‌گران اصلی این نهاد محلی به‌شمار می‌آیند، چگونه است. به‌عبارت‌دیگر، دهیاران به‌عنوان مدیران اجرایی روستا چه فعالیت‌ها و اقداماتی را برای مدیریت روستا انجام داده‌اند. پیشینه نگاشته‌ها نشان می‌دهد که تاکنون در کشور مطالعه‌ای در زمینه تحلیل کیفی عملکرد دهیاری‌ها -آن‌هم از دیدگاه کنش‌گران اصلی مدیریت روستایی یعنی دهیاران- انجام نشده است.

معرفی منطقه مطالعه‌شده با تأکید بر وضعیت دهیاری‌های

دهستان بالادربند از توابع بخش مرکزی شهرستان کرمانشاه است که در ۲۰ کیلومتری شمال‌غربی این شهرستان واقع شده و با ۵۳ روستا، جمعیت ۱۵۹۹۲ نفر را در خود جای داده

1. Common Assessment Framework

است. طی سال‌های ۱۳۸۲ و ۱۳۸۳ مجوز تأسیس ۱۲ دهیاری در این دهستان صادر شد. دهیاران دهستان بالادربند از میان ۳۵۱۵ خانوار دهستان، جمعیت ۱۱۹۱۵ نفر (معادل ۷۴/۵ درصد جمعیت دهستان) را زیر پوشش خدمات خود دارند (معاونت برنامه‌ریزی دفتر آمار و اطلاعات استانداری کرمانشاه، ۱۳۸۶). با نظر اعضای شورای اسلامی، دهیاران انتخاب و به بخشداری معرفی می‌شوند. در این میان ویژگی‌هایی مانند مدرک تحصیلی، تمایل دهیار، اعتماد اهالی روستا، بومی بودن و سابقه خانوادگی در مدیریت روستا (شورا، کدخدا و مانند اینها) نیز بر نحوه انتخاب دهیاران منطقه تأثیرگذار بوده است.

روش‌شناسی تحقیق

این مطالعه، از نظر ماهیت از نوع پژوهش‌های کیفی و از لحاظ روش‌شناسی، مطالعه موردی^۱ است. جامعه مطالعه‌شده، دهیاران دهستان بالادربند شهرستان کرمانشاه بودند. برای جمع‌آوری داده‌ها از مصاحبه عمیق، مشاهده مستقیم، و تهیه عکس و فیلم استفاده شد. حین انجام مصاحبه، علاوه بر یادداشت‌برداری - با کسب اجازه از دهیاران - فیلم‌برداری نیز انجام گرفت و «داده‌های تصویری»^۲ جمع‌آوری شدند. مرور چندباره فیلم‌ها این فرصت را به پژوهشگران داد که با مکتوب کردن نکات مهم، داده‌ها با دقت بیشتری تحلیل شوند. به‌کارگیری روش‌های چندانگانه در جمع‌آوری داده‌ها در پژوهش کیفی، اعتبار یافته‌های این روش را از طریق فرایندی که از آن به مثلث‌سازی^۳ یاد می‌شود، افزایش می‌دهد (ادیب حاج‌باقری و همکاران، ۱۳۸۹، ۵۸). پژوهشگر پس از انجام ۱۲ مصاحبه عمیق به‌مدت بیش از ۱۸ ساعت، به اشباع نظری^۴ رسید و پس از آن، داده‌های به‌دست‌آمده تکراری شدند و اطلاعات جدیدی از مصاحبه‌های

1. Case Study
2. Visual Data
3. Triangulation
4. Theoretical Saturation

بعدی کسب نشد. ذکر این نکته ضروری است که هم‌زمان با جمع‌آوری داده‌ها، تجزیه و تحلیل داده‌ها نیز انجام شد.

با توجه به هدف تحقیق، به‌منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها از روش تحلیل محتوا^۱ استفاده شد. در تعریفی ساده می‌توان روش تحلیل محتوا را فنی برای آشکارسازی یا توصیف نظام‌یافته و عینی ویژگی‌های پیام‌ها یا نمادهای به‌کاررفته در متن دانست (مقدم و همکاران، ۱۳۹۱، ۵۶). تحلیل محتوای کیفی شیوه‌ای مناسب برای به‌دست‌آوردن نتایج معتبر و پایا از داده‌های متنی به‌منظور ایجاد دانش، ایده جدید، ارائه حقایق و راهنمای عملی برای فعالیت است. هدف از این شیوه، توصیف وسیع پدیده و دستاورد آن، ایجاد مفاهیم یا طبقات ساخت مدل، و نقشه مفهومی یا طبقات است (محمودی شن و همکاران، ۱۳۸۸، ۶۵).

واحد تحلیل، کوچک‌ترین عنصر یا جزء تحلیل محتواست. در محتوای نوشتاری، واحد تحلیل ممکن است یک کلمه، عبارت، تئوری، عنوان، مفهوم، مقاله یا گزارش باشد. فرایند تحلیل محتوا شامل کدگذاری داده‌های خام براساس طرح طبقه‌بندی شده است (Kondracki et al. 2002, 224). نظام طبقه‌بندی باید مانع^۲ و جامع^۳ باشد. در نظام طبقه‌بندی مانع، باید بتوان یک واحد تحلیل را فقط در یک طبقه قرار داد. اگر پژوهشگر دریابد که برخی واحدها را هم‌زمان می‌توان در دو طبقه قرار داد، باید در تعریف آن طبقات تجدیدنظر کند. جامع‌بودن به‌معنای آن است که واحدی یافت نشود که به هیچ طبقه‌ای تعلق نداشته باشد (مقدم و همکاران، ۱۳۹۱، ۵۹).

در تجزیه و تحلیل داده‌های پژوهش حاضر ابتدا عمل مفهوم‌سازی انجام شد. بدین ترتیب که یادداشتهای میدانی، فیلم‌ها و تصاویر جمع‌آوری‌شده حاصل از مصاحبه‌ها، بازخوانی و

1. Content Analysis
2. Exclusive
3. Exhaustive

نسخه‌برداری شد و جمله‌ها و مفاهیم اصلی استخراج گردید. سپس عبارات و جمله‌هایی که ماهیت مشابه داشتند با یکدیگر ادغام شدند و زیرطبقه‌ها یا موضوعات اولیه شکل گرفتند. در نهایت، زیرطبقه‌های حاصل از مرحله قبل، دسته‌بندی شدند و طبقه‌های محوری جامع و مانع را تشکیل دادند. در پایان، به منظور افزایش اعتبار داده‌ها، دو گروه متمرکز شش نفره از دهیاران تشکیل شد و دهیاران به تبادل نظر در خصوص عملکرد دهیاری‌ها و بررسی راهکارهای بهبود عملکرد دهیاری‌ها پرداختند.

یافته‌ها

ویژگی‌های فردی دهیاران و وضعیت دهیاری‌ها

براساس یافته‌های مندرج در جدول ۱، جوان‌ترین دهیار ۲۸ سال و مسن‌ترین آنها ۵۴ سال سن دارند. میانگین سنی حدود ۳۶ سال است و اکثریت (۱۰ نفر) دارای تحصیلات دیپلم هستند. اطلاعات به دست آمده نشان می‌دهند که میانگین سابقه دهیار برای دهیاری بیش از ۵ سال است. طی سال‌های ۱۳۸۲ تا ۱۳۸۵ مجوز تأسیس ۱۲ دهیاری در این دهستان صادر شد که از میان آنها ۶ دهیاری فاقد ساختمان دهیاری و یک دهیاری دارای ساختمان استیجاری است، و در ۵ روستا نیز ساختمان دهیاری احداث شده یا در دست احداث است. براساس یافته‌ها، اکثر دهیاران به صورت پاره‌وقت در دهیاری‌ها حضور دارند (به جز دهیار روستای دره‌دراز که به صورت تمام‌وقت در دهیاری مشغول به کار است). در خصوص سابقه مدیریتی در خانواده، اکثر دهیاران دهستان بالادربند به گونه‌ای پیشینه مدیریتی در خانواده را داشته‌اند؛ بدین صورت که یا خودشان دهیار بوده‌اند یا از خویشان و بستگان‌شان در دوره‌های مختلف سمت مدیریتی داشته‌اند. با این حال، ۲ نفر از دهیاران پیشینه مدیریتی نداشتند (دهیاران روستای باباجان و دوستوند).

جدول ۱. ویژگی‌های فردی دهیاران و وضعیت دهیاری‌های دهستان بالادربند

نام روستا	مدت مماحیه	سن	تحصیلات	وضعیت تاهل	سابقه دهیار (سال)	سال تأسیس دهیاری	ساختمان دهیاری	نحوه حضور در دهیاری	سابقه مدیریتی در خانواده
سراب نیلوفر	۲:۰۰	۳۴	دیپلم	متاهل	۷ سال	۱۳۸۲	ندارد	پاره‌وقت	پدرشان ۳ دوره عضو شورا بودند.
دره‌راز	۱:۱۰	۳۷	لیسانس	متاهل	۵ سال	۱۳۸۵	اجاره‌ای	تمام‌وقت	عموی ایشان کدخدا بودند.
دار درفش محمدامین	۱:۳۰	۳۵	دیپلم	متاهل	۳ سال	۱۳۸۳	ندارد	پاره‌وقت	سال‌های ۸۷-۱۳۶۹ عضو شورا بودند.
سیاه‌کمر	۱:۳۰	۵۴	دیپلم	مجرد	۶ سال	۱۳۸۳	دارد	پاره‌وقت	پدرشان معتمد روستا بودند و خواهر ایشان عضو شورا هستند.
کهریز الهیه	۱:۴۰	۲۹	دیپلم	مجرد	۲ سال	۱۳۸۳	ندارد	پاره‌وقت	پدر بزرگ و عموی پدرشان کدخدا بودند.
چقازرد	۱:۳۰	۲۹	دوم راهمایی	متاهل	۶ سال	۱۳۸۳	در دست احداث	پاره‌وقت	دایی‌شان ۳ دوره عضو شورا بودند.
باباجان	۱:۱۵	۴۱	دیپلم	متاهل	۶ سال	۱۳۸۳	دارد	پاره‌وقت	نداشته‌اند.
عمرمل	۲:۱۰	۳۴	دیپلم	متاهل	۵ سال	۱۳۸۴	ندارد	پاره‌وقت	از اول انقلاب تاکنون پدرشان عضو شورا هستند.
دوستوند	۱:۰۰	۲۸	دیپلم	متاهل	۵ سال	۱۳۸۲	ندارد	پاره‌وقت	نداشته‌اند.
ملک خطایی	۲:۱۰	۳۷	دیپلم	متاهل	۷ سال	۱۳۸۲	ندارد	پاره‌وقت	پدرشان ۲ دوره عضو شورا بودند.
گراوند	۱:۳۰	۴۳	دیپلم	متاهل	۸ سال	۱۳۸۲	دارد	پاره‌وقت	یکی از اعضای شورا از بستگان همسرشان است.
شاهینی	۱:۰۰	۳۸	دیپلم	متاهل	۸ سال	۱۳۸۲	دارد	پاره‌وقت	پدرشان عضو شورا است.

منبع: یافته‌های تحقیق

در بخش دیگری از یافته‌های تحقیق، دهیاران اذعان داشتند در روستاهایی که ساختمان دهیاری احداث شده است، به دلیل نبود امنیت در روستا، کمبود امکانات و ملزومات اداری و مصرفی، مشکلات سیستم‌های گرمایشی و سرمایشی، نبود آب و برق در ساختمان دهیاری و نظایر اینها، دهیاران فعالیت‌های مربوط به وظایف‌شان را در منزل انجام می‌دهند. به گونه‌ای که به گفته یکی از دهیاران «کمدهای جالباسی منزل، به قفسه‌های بایگانی اسناد دهیاری تبدیل شده است». از طرفی، یکی از دهیاران بر این عقیده بود که استقرار دهیار در ساختمان دهیاری موجب می‌شود که مردم دهیار را فردی دولتی قلمداد کنند و ضمناً این تصور را در مردم ایجاد می‌کند که مردم فقط در ساعت‌های اداری و در مقطع زمانی مشخصی می‌توانند به دهیار مراجعه کنند. در حالی که کار مردم روستایی، وقت و زمان نمی‌شناسد و دهیار می‌بایست بیشتر وقتش را برای رسیدگی به امور روستا صرف کند و در دسترس روستاییان باشد.

عملکرد دهیاری‌ها

نتایج حاصل از مفهوم‌پردازی و شکل‌دهی به عملکرد دهیاران دهستان بالادربند در جدول ۲ نشان داده شده است. نتایج تحلیل محتوا نشان داد که درخصوص عملکرد دهیاری‌های بالادربند شهرستان کرمانشاه می‌توان در ۶ موضوع محوری بحث کرد.

موضوع نخست، «توسعه کالبدی و فیزیکی در روستا» است که خود از ۴ موضوع اولیه شکل می‌گیرد: الف) پیگیری و کنترل و نظارت بر ساخت‌وسازهای روستایی با ۸ کد نمایانگر؛ ب) صدور معرفی‌نامه و پروانه‌های کسب با ۵ کد؛ ج) ساماندهی فضلاب، بهسازی جاده و معابر روستا با ۶ کد؛ و د) پیگیری و احداث تأسیسات عمومی در روستا با ۹ گویه.

موضوع محوری دوم، «تهیه و اجرای طرح‌های زیست‌محیطی» را نشان می‌دهد. این محور شامل ۳ موضوع اولیه مدیریت پسماندهای روستایی با ۲ کد؛ حفاظت از منابع طبیعی و توسعه فضای سبز روستا با ۲ کد؛ و ایمن‌سازی روستاها با ۲ کد است.

موضوع محوری سوم، «تعاملات اجتماعی و اداری» است. اطلاع‌رسانی و تعاملات اجتماعی با مردم با ۷ گویه و انجام‌دادن مکاتبات با سازمان‌ها و نهادهای مرتبط با ۲۴ گویه عملکردهای مرتبط با این بخش را منعکس می‌سازند.

موضوع محوری چهارم مربوط به «تهیه و اجرای طرح‌های فرهنگی و مذهبی و ورزشی» است که این محور دو موضوع اولیه ایجاد اماکن و فضاهای ورزشی با ۱ نمایانگر، و پیگیری و ایجاد اماکن و فضاهای فرهنگی مذهبی با ۶ نمایانگر را دربرمی‌گیرد.

«عرضه خدمات عمومی»، عملکرد محوری دیگری است که موضوع پنجم را تشکیل می‌دهد. این محور، تنها از یک زیرموضوع تسهیل دسترسی مردم به کالاهای اساسی و خدمات عمومی تشکیل شده که مشتمل بر ۶ کد بیانگر است.

آخرین محور که «توسعه کشاورزی» نام‌گذاری شده، بیانگر ششمین محور عملکرد دهیاری‌های دهستان بالادربند است. این محور از ۲ موضوع اولیه فعالیت‌های مرتبط با کشاورزی و همکاری در امور بهداشت دام تشکیل شده است که به ترتیب هر کدام شامل ۳ و ۲ کد هستند.

جدول ۲. مفهوم‌سازی و شکل‌دهی به عملکرد دهیاران دهستان بالادربند

موضوع محوری عملکرد دهیاری‌ها	موضوع اولیه (theme)	کدها (جمله‌ها و عبارتهای توصیف‌کننده)
توسعه کالبدی و فیزیکی	پیگیری و کنترل و نظارت بر ساخت‌وسازهای روستایی	پیگیری مجوز برای نوسازی خانه‌های مسکونی با تأیید میراث فرهنگی
		تغییر کاربری زمین مسجد از زراعی به مسکونی
		احداث ساختمان دهیاری
		جلوگیری از ساخت‌وسازهای بدون مجوز
		نظارت بر ساخت‌وساز در چارچوب نقشه طرح هادی
		پیگیری ساخت خانه بهداشت روستا
		گزارش ساخت‌وسازهای غیرمجاز در مراتع و عرصه‌های منابع طبیعی برخورد با متخلفان طرح هادی و گزارش به پاسگاه نیروی انتظامی
	صدور معرفی‌نامه و پروانه‌های کسب	صدور پروانه‌های ساختمانی
		صدور معرفی‌نامه برای استفاده کردن اهالی از وام مقاوم‌سازی منازل مسکونی
		صدور معرفی‌نامه بیمه روستایی برای روستاییان
		صدور معرفی‌نامه برای اشتراک برق
	ساماندهی فاضلاب، بهسازی جاده و معابر روستا	صدور معرفی‌نامه به روستاییان برای احداث نانوايي
		ساماندهی فاضلاب روستا
		جمع‌آوری آب‌های سطحی
		درخواست جدول‌گذاری و بهسازی معابر
		انجام‌دادن کارهای حفاری و تسطیح برای روستاها
		شن‌ریزی معابر روستا
		آسفالت جاده اصلی روستا
		پیگیری احداث چاه آب آشامیدنی
		برق‌کشی منازل مسکونی نوساز
		انتقال آب لوله‌کشی به گورستان روستا
	پیگیری تک‌اشتراکی شدن کنتور برق و خطوط تلفن روستا	
	پیگیری و احداث تأسیسات عمومی در روستا	پیگیری گازکشی روستا
		پیگیری تأمین سوخت دبستان روستا
		پیگیری تعویض لوله‌های فرسوده آب آشامیدنی
		پیگیری تصفیه آب آشامیدنی روستا
		پیگیری مشکلات قطع برق روستا
		جمع‌آوری فضولات حیوانی
		جمع‌آوری زباله و انتقال آن به محلی دور از روستا
	تهیه و اجرای طرح‌های زیست‌محیطی	مدیریت پسماندهای روستایی

ادامه جدول ۲. مفهوم‌سازی و شکل‌دهی به عملکرد دهیاران دهستان بالادربند

موضوع محوری عملکرد دهیاری‌ها	موضوع اولیه (theme)	کدها (جمله‌ها و عبارات‌های توصیف‌کننده)
	حفاظت از منابع طبیعی و توسعه فضای سبز روستا	هشدار به مردم در خصوص تخریب مرتع به‌دست عشایر و دعوت آنها به مذاکره درختکاری بولوارهای اصلی روستا
	ایمن‌سازی روستاها	آموزش‌دادن و توصیه به مردم برای جلوگیری از آتش‌زدن چارها اطفای حریق هنگام آتش‌سوزی مزارع گندم و اطلاع‌دادن به آتش‌نشانی
تعاملات اجتماعی و اداری	اطلاع‌رسانی و تعاملات اجتماعی با مردم	اطلاع‌رسانی پیام‌های مرکز خدمات به مردم (تحویل‌دادن کود، سم، زمان سم‌پاشی و زمان برگزاری کلاس‌های آموزشی)
		تذکر به اهالی برای تفهیم قوانین طرح هادی
		توجه مردم و آشناکردن آنها با وظایف دهیار
		توجه مردم برای جلوگیری از ساخت‌وساز غیرمجاز
		جلب همکاری مردم برای اجرای طرح هادی
		اعلام فرامین و قوانین دولتی، به‌ویژه در زمینه طرح هادی به مردم مراجعه به روستاهای اطراف برای جذب دانش‌آموزان راهنمایی و ممانعت از تعطیلی مقطع راهنمایی
	انجام‌دادن مکاتبات با سازمان‌ها و نهادهای مرتبط	همکاری با بنیاد مسکن در اجرای طرح هادی روستایی و بهسازی معابر انتخاب هیئت امنای مسجد با همکاری اعضای شورا مکاتبه با اداره برق برای روشنایی معابر هماهنگی با اداره اوقاف برای احداث مسجد و اعزام امام جماعت معرفی روستاییان به کمیته امداد و بهزیستی با همکاری شورای روستا رسیدگی به مشکلات مدرسه و انعکاس آن به اداره آموزش و پرورش مراجعه به اداره راه و ترابری شهرک برای احداث دوربرگردان و نصب سرعت‌گیر در جاده اصلی روستا همکاری با نیروی انتظامی دعوت از مسئولان برای حل مشکلات روستا مکاتبه با اداره برق برای نصب تیربرق‌های جدید شکایت از مردم متخلف به دفتر حقوقی بخشداری پاسخ به استعلام اداره‌ها و سازمان‌های مختلف جهاد کشاورزی، منابع طبیعی، دادگستری و سایرین مکاتبه با بنیاد مسکن برای اصلاح شبکه معابر روستا تدوین آمار و اطلاعات جمعیتی و اراضی و عملکرد محصولات کشاورزی روستا

ادامه جدول ۲. مفهوم‌سازی و شکل‌دهی به عملکرد دهیاران دهستان بالادربند

موضوع محوری عملکرد دهیاری‌ها	موضوع اولیه (theme)	کدها (جمله‌ها و عبارات‌های توصیف‌کننده)
		تنظیم گزارش ماهانه با تأیید شورا و ارسال به بخش‌داری
		درخواست تأسیس مدرسه راهنمایی
		کمک به حل اختلافات مردم در محل و جلوگیری از ارجاع دعوی به مراجع قانونی
		ثبیت نام سهام عدالت
		معرفی روستاییان برای عضویت در بسیج عشایری
		حضور مستمر در روستا
		پیگیری صدور کارت ملی برای اهالی روستا
		دریافت اطلاعات سرپرست خانوار و اعلام شماره حساب برای هدفمندی یارانه‌ها
		ارسال فرم بودجه‌بندی و پیش‌بینی بودجه در پایان هر سال
		مراجعه به بنیاد مسکن برای گرفتن سند مالکیت خانه‌های مسکونی
تهیه و اجرای طرح‌های فرهنگی و مذهبی و ورزشی	ایجاد اماکن و فضاهای ورزشی	پیگیری و جلب همکاری مردم در اهدای زمین برای احداث سالن ورزشی
	پیگیری و ایجاد اماکن و فضاهای فرهنگی مذهبی	درخواست توسعه و تکمیل مسجد روستا
		دریافت بودجه از اداره اوقاف برای تعمیر مسجد
		هماهنگی با سازمان تبلیغات اسلامی در خصوص گرفتن کتاب برای مسجد روستا
		اختصاص زمین مشاع برای احداث پایگاه بسیج
		ساخت خانه امام جماعت مسجد
		جمع‌آوری زکات و صرف آن در مسجد روستا
عرضه خدمات عمومی	تسهیل دسترسی مردم به کالاهای اساسی و خدمات عمومی	توزیع کالاها برای سوخت نفت مربوط به قانون هدفمندی یارانه‌ها
		توزیع کالاهای اساسی کالاها
		ساماندهی توزیع سیلندرهای گاز
		توزیع سهمیه آرد با همکاری شورا
		تحويل وسیله نقلیه (کمپرسی) از بخش‌داری
		نصب تابلوی روستا
توسعه کشاورزی	فعالیت‌های مرتبط با کشاورزی	انجام کارهای خاک‌برداری و بارکردن محصولات کشاورزی (چغندر قند و ذرت)
		لایروبی جوی‌های آبیاری روستا
		انتقال فضولات دامی جمع‌آوری شده به اراضی کشاورزی
	همکاری در امور بهداشت دام	گزارش بیماری‌های دامی به اداره دام‌پزشکی
		همکاری در واکسیناسیون دام‌ها با اداره دام‌پزشکی و امحای لاشه‌های بیمار

منبع: یافته‌های تحقیق

راهکارهای بهبود عملکرد دهیاری از دیدگاه دهیاران

در این بخش از تحقیق، راهکارهای بهبود عملکرد دهیاری‌ها از دیدگاه دهیاران دهستان بالادربند شهرستان کرمانشاه آمده است. نتایج تحلیل محتوا نشان دادند که راهکارهای بهبود عملکرد دهیاری‌ها را می‌توان در قالب ۶ موضوع محوری بررسی کرد. موضوعات اولیه این راهکارهای محوری به‌همراه کد نمایانگر هرکدام از راهکارها در جدول ۳ نشان داده شده‌اند. طی فرایند تحلیل محتوا، راهکارهایی که در ۶ موضوع محوری جای گرفتند، عبارت‌اند از: ۱. پیشنهادهایی درخصوص توجیه و جلب همکاری شورا و مردم با دهیاری‌ها؛ ۲. پیشنهادهایی درخصوص تضمین امنیت شغلی و ایجاد انگیزه در دهیاران؛ ۳. پیشنهادهایی درخصوص تجدیدنظر در فرایند انتخاب دهیار؛ ۴. پیشنهادهایی درباره تأمین امکانات و منابع مالی ضروری برای دهیاری؛ ۵. پیشنهادهایی درخصوص تثبیت جایگاه قانونی دهیار؛ و ۶. پیشنهادهایی درخصوص تقویت ارتباط سازمان‌های مرتبط با دهیاری‌ها.

۱. همان‌طور که در مندرجات جدول ۳ مشاهده می‌شود، یکی از راهکارهای محوری ارائه شده از سوی دهیاران، «توجیه و جلب همکاری شورا و مردم با دهیاری» است. یکی از موضوعات اولیه ذکر شده در این محور، همکاری شورا با دهیاری است که دارای ۲ کد نمایانگر است. آموزش دادن و توجیه کردن اعضای شورا درخصوص وظایف دهیاری‌ها و جلب همکاری و مشارکت مردم (مردم‌گرایی) موضوعات پیشنهادی دیگری هستند که هرکدام به ترتیب با ۳ و ۶ کد نمایانگر در مصاحبه با دهیاران ذکر شده‌اند و به‌نحوی به لزوم آشنایی شورا با وظایف دهیاری‌ها اشاره دارند.

۲. پیشنهاد محوری دیگر «تضمین امنیت شغلی و ایجاد انگیزه در دهیاران» متشکل از دو موضوع اولیه است: امنیت و رضایت شغلی دهیار درباره بیمه و حقوق و مزایای کافی با ۳ کد، و افزایش انگیزه شغلی دهیاران درخصوص ارزیابی دهیاران و دهیاری‌ها براساس وظایف محول شده به آنان که با ۴ کد نمایش داده شده است.

۳. یکی دیگر از راهکارهایی که دهیاران پیشنهاد کردند، بر «تجدیدنظر در فرایند انتخاب دهیار» تأکید دارد. این موضوع محوری با ویژگی‌های شخصیتهای دهیار (۹ کد نمایانگر)، ویژگی‌های حرفه‌ای دهیار (۱۰ کد نمایانگر) و نحوه انتخاب و ارزیابی دهیاران (۴ کد نمایانگر) مرتبط است.

۴. چهارمین راهکار اجرایی که دهیاران برای بهبود عملکرد دهیاری‌ها ارائه کردند به «تأمین امکانات و منابع مالی لازم برای دهیاری» اشاره دارد و دو موضوع اولیه را دربرمی‌گیرد: پیشنهادهایی درباره تأمین امکانات و تجهیزات ضروری برای دهیاری (۲ کد نشانگر) و پیشنهادهایی درخصوص تأمین منابع مالی کافی برای دهیاری‌ها (۸ کد نشانگر).

۵. «تثبیت جایگاه قانونی دهیار» راهکار دیگری است که دهیاران درباره بهبود عملکرد دهیاری‌ها ارائه کردند. این موضوع اصلی با موضوعات اولیه، بهبود قدرت اجرایی و استقلال دهیاران (۱۱ عبارت توصیف‌کننده) و تأمین مشروعیت قانونی دهیار (۳ عبارت توصیف‌کننده) نشان داده شده است.

۶. آخرین راهکار ارائه‌شده از سوی دهیاران، «تقویت ارتباط سازمان‌های ذی‌ربط با دهیاری‌ها» است. این موضوع محوری شامل یک موضوع اولیه با ۶ کد نمایانگر است.

جدول ۳. مفهوم‌سازی و شکل‌دهی به راهکارهای بهبود عملکرد دهیاری از دیدگاه دهیاران

موضوع محوری راهکارهای بهبود	موضوع اولیه (theme)	کدها (جمله‌ها و عبارتهای توصیف‌کننده)
توجیه و جلب همکاری شورا و مردم	همکاری شورا با دهیاری	اگر شورا نباشد ما نمی‌توانیم به‌تنهایی همکاری مردم را جلب کنیم. همکاری شورا یک اصل است. شورا نفوذ بیشتری بین مردم دارد و رابط ما و مردم است.
	آموزش و توجیه اعضای شورا	آشنایی اعضای شورا با وظایف دهیاری (اعضای شورا انتظار دارند برای بستگان آنها قوانین را زیر پا بگذاریم).
	شورا	چون اعضای شورا با وظایف ما آشنا نیستند، ما را رقیب خود می‌دانند.
	درخصوص وظایف دهیاری	برگزاری کلاس‌های توجیهی برای آشنایی اعضای شورا با وظایف دهیار (آنها نمی‌دانند برای صدور معرفی‌نامه اشتراک آب و برق روستایی، مردم باید طبق تعرفه پول پرداخت کنند).

ادامه جدول ۳. مفهوم‌سازی و شکل‌دهی به راهکارهای بهبود عملکرد دهیاری از دیدگاه دهیاران

موضوع محوری راهکارهای بهبود	موضوع اولیه (theme)	کدها (جمله‌ها و عبارات‌های توصیف‌کننده)
	جلب همکاری و مشارکت مردم (مردم‌گرایی)	همکاری و همراهی مردم خیلی مهم است.
		پشتیبانی مردم نباشد ما نمی‌توانیم کاری انجام دهیم.
		دهیار باید قادر باشد مردم را توجیه کند و مشارکت و همکاری آنها را جلب کند.
		اصل مردم هستند. دهیار باید مردم را راضی نگه دارد.
		دهیار باید پاسخگوی مردم باشد.
		برگزاری کلاس‌های توجیهی برای آشنایی مردم با وظایف دهیار، تا توقع آنها از دهیار منطقی و معقول شود و با او همکاری کنند.
تضمین امنیت شغلی و ایجاد انگیزه در دهیاران	امنیت و رضایت شغلی دهیار	اگر به شغل‌مان اطمینان داشته باشیم به پروژه‌های بلندمدت فکر می‌کنیم.
		دهیاران بیمه شوند.
	افزایش انگیزه شغلی دهیاران	حقوق و مزایای کافی براساس قانون کار به آنها تعلق گیرد.
		برگزاری جشنواره دهیاری‌ها و انتخاب دهیاران نمونه براساس معیارهای عادلانه
		برای افزایش انگیزه دهیار برای انجام وظایف محول‌شده، دهیاران را رتبه‌بندی کنند.
		دهیارهای موفق را تشویق کنند، رسماً در روستا از آنها قدردانی شود تا مردم جایگاه دهیار را باور کنند.
تجدید نظر در فرایند انتخاب دهیار	ویژگی‌های شخصیتی دهیار	معرفی دهیار و دهیاری از طریق رسانه‌های عمومی نظیر رادیو و تلویزیون. برای مثال در شبکه استانی هر هفته یکی از دهیاری‌ها معرفی شود تا دهیار هم دلگرم شود.
		صبور باشد (حتی در درگیری‌های فیزیکی نیز دهیار باید کوتاه بیاید).
		خود را از مردم بداند و ژست اداری و دولتی نگیرد.
		امین مردم باشد تا مردم به او اعتماد داشته باشند.
		سمج و پیگیر امور روستا باشد.
		بومی باشد تا بتواند مردم را بشناسد و مردم نیز مراعات او را بکنند.
		مردم روستا را خوب بشناسد. از روابط اجتماعی آنها آگاه باشد. به مناسبات اجتماعی توجه کند.
		بی‌طرف باشد، تبعیض قائل نشود، همه را به یک چشم ببیند، ملاحظه فامیلی را نکند، باوجدان باشد تا مشروعیتش را حفظ کند، به قوانین پایبند باشد تا مردم به او اعتماد کنند.
		شجاع باشد تا بتواند در چارچوب وظایف خود، قانون را اجرا کند.
		برای رضای خدا کار کند.

ادامهٔ جدول ۳. مفهوم‌سازی و شکل‌دهی به راهکارهای بهبود عملکرد دهیاری از دیدگاه دهیاران

موضوع محوری راهکارهای بهبود	موضوع اولیه (theme)	کدها (جمله‌ها و عبارات‌های توصیف‌کننده)
	ویژگی‌های حرفه‌ای دهیار	اگر توانایی ندارد، دهیار نشود صرفاً چون از سوی شورا معرفی شده است این امر را نپذیرد.
		در اجرای قوانین قاطع باشد.
		با شیوهٔ مکاتبات اداری و نامه‌نگاری آشنا باشد.
		در دوره‌های آموزشی دهیاران شرکت کند.
		روابط عمومی خوبی داشته باشد، بداند چگونه با مردم و سازمان‌ها ارتباط برقرار کند.
		برای توجیه مردم، معتمدان محل (نه فقط اعضای شورا) را فراموش نکند.
		اقتضایی عمل کند؛ با هر کسی در جای خود و درخور او برخورد کند.
		به وظایف خود آگاه باشد.
		حضور مداوم دهیار در روستا (کار روستایی ساعت و پاره‌وقت نمی‌شناسد و هر لحظه باید آمادهٔ دریافت درخواست‌های مردم باشد.
		اطلاع‌رسانی بموقع (موارد ضروری را بموقع و درست به اطلاع مردم برساند).
نحوهٔ انتخاب و ارزیابی دهیاران		انتخاب، عزل و نصب و ابقای دهیار زیر نظر شورا نباشد (هر بار می‌خواهیم مصوبهٔ شورا را اخذ کنیم باید از خلاف بستگان آنها چشم‌پوشی کنیم؛ یعنی یک چیزی بدهیم یک چیزی بگیریم!)
		تعیین معیارهای مشخص برای انتخاب دهیار تا از حالت فامیلی درآید.
		یک فرد غیربومی در کنار دهیار بومی حضور داشته باشد.
تأمین امکانات و منابع مالی ضروری برای دهیاری	تأمین امکانات و تجهیزات لازم برای دهیاری	عزل و ابقای دهیاران براساس ارزیابی عملکرد آنها باشد و در پایان سال صورت گیرد، نه براساس نظر شورا، چون فامیلی است.
		امکانات و تجهیزات و ماشین‌آلات در اختیار دهیاری قرار گیرد.
	تأمین منابع مالی کافی	ماشین‌آلات با مشورت دهیار و بر مبنای نیاز توزیع شود. توپوگرافی روستا خیلی مهم است (تناسب تسهیلات با نیازهای منطقه).
		بودجه و اعتبارات کافی (اگر بودجه باشد دست ما باز است و کارهای فرهنگی و ورزشی را نیز دنبال می‌کنیم و با راه‌اندازی کارگاه‌های کوچک فنی برای جوانان، مشکلات اجتماعی نظیر مهاجرت و اعتیاد را کاهش دهیم.
		تخصیص بودجه براساس فرم‌های پیش‌بینی بودجه که در پایان سال توسط دهیاران تکمیل و به بخشدار ارسال می‌شود.

ادامه جدول ۳. مفهوم‌سازی و شکل‌دهی به راهکارهای بهبود عملکرد دهیاری از دیدگاه دهیاران

موضوع محوری راهکارهای بهبود	موضوع اولیه (theme)	کدها (جمله‌ها و عبارات‌های توصیف‌کننده)
		تخصیص بودجه براساس مطالعات نیازسنجی و اولویت نیازهای روستا (معیارهای کمی مثل جمعیت و دوری و نزدیکی به شهر خیلی کارساز نیست). روستاییان دهیار دست‌خالی را با دهیاری که بودجه خوب گرفته است، مقایسه می‌کنند.
		در بودجه‌بندی به پتانسیل‌های روستا توجه شود (گردشگری چشمه شفا و زیارتگاه روستای دار درفش محمد امین).
		بودجه دهیاری براساس مطالعات علمی برآورد شود.
		اختصاص بموقع بودجه (بودجه‌ها زمانی پرداخت شوند که کارایی داشته باشند، چون اگر در مدت مقرر هزینه نشوند، می‌بایست عودت داده شوند).
		اختصاص عوارض کارخانه‌های منطقه (آسفالت، ماسه‌شویی، پرورش قارچ و پمپ‌بنزین) به دهیاری‌ها به‌عنوان منبع درآمدی برای آنها.
		محل بودجه ایاب و ذهاب دهیاران مشخص شود (اگرچه ما انتظار نداریم سهمیه سوخت یا یک ماشین برای ایاب و ذهاب داشته باشیم).
تثبیت جایگاه قانونی دهیاران	بهبود قدرت اجرایی و استقلال دهیاران	آزادی عمل در هزینه‌کردن بودجه و درآمد دهیاری (ما باید برای هر کار کوچکی مصوبه شورا را داشته باشیم، سقفی معین برای گرفتن مصوبه شورا تعیین شود، برای مثال: مبلغی حدود پانصد هزار تومان به‌عنوان تنخواه در اختیار دهیار قرار گیرد).
		نمی‌شود یک نهاد محلی زیر نظر یک نهاد محلی دیگر باشد. بهتر است مافوق، یک ارگان دولتی باشد.
		اگر ما مستقیم زیر نظر بخشداری فعالیت کنیم، بهتر است. حداقل از یک مافوق دستور می‌گیریم.
		حد و مرزهایی برای دخالت شورا تعیین کنند که نیاز کمتری به مراجعه به شورا باشد.
		توجه به نظر دهیاران در تعیین اولویت پروژه‌های طرح هادی.
		دهیاران تقدم و تأخر پروژه‌های روستایی را بهتر می‌توانند تعیین کنند. برای مثال ممکن است احداث باشگاه ورزشی برای جلوگیری از اعتیاد جوانان مهم‌تر از بهسازی معابر روستا باشد.
در زمان‌بندی پروژه‌های طرح هادی به نظرهای دهیاران توجه شود (دوره ۱۰ ساله برای اصلاح نقشه طرح هادی طولانی است، دوره ۵ ساله مناسب‌تر است).		

ادامهٔ جدول ۳. مفهوم‌سازی و شکل‌دهی به راهکارهای بهبود عملکرد دهیاری از دیدگاه دهیاران

موضوع محوری راهکارهای بهبود	موضوع اولیه (theme)	کدها (جمله‌ها و عبارات‌های توصیف‌کننده)
		امکان مکاتبهٔ مستقیم دهیاری با سایر سازمان‌ها فراهم آید تا سیکل مکاتبات اداری کوتاه‌تر شود.
		وظایف زیاد است و دست ما بسته. بر مبنای شرح وظایف گسترده‌ای که در قانون برای دهیار تعیین شده است، بسترها فراهم شود.
		تصمیم‌گیری محل هزینه‌کرد بودجه به‌ویژه در طرح هادی به دهیار واگذار شود تا روند اجرایی پروژه‌ها تسریع شود.
		تغییر دیدگاه و سیاست‌های دولت به دهیار (مجری طرح هادی). اگر طرح هادی نداشته باشیم، بودجه به ما تعلق نمی‌گیرد.
تأمین مشروعیت قانونی دهیار		از ابتدا دهیار را رسماً طی مراسمی به روستاییان معرفی کنند.
		هویت دهیار با صدور کارت شناسایی برای سایر سازمان‌ها مشخص شود. این کار ارتباط ما را با سایر سازمان‌ها تسهیل و تسریع می‌کند و ما را به رسمیت می‌شناسند.
		شرح وظایف دهیاری‌ها به سایر سازمان‌ها ابلاغ شود تا دهیاری به رسمیت شناخته شود. آنها دهیار را مسئول همه‌چیز در روستا معرفی می‌کنند و مشکلات را از سر خود بازمی‌کنند.
تقویت ارتباط سازمان‌های ذی‌ربط با دهیاری‌ها	همکاری و ارتباط سازمان‌های ذی‌ربط با دهیاری‌ها	بودجهٔ طرح هادی از سوی بنیاد مسکن تأمین شود.
		بنیاد مسکن از ابتدا در تهیهٔ نقشهٔ طرح هادی با دهیار و شورا و مردم مشورت کند (حیاط منزل روستاییان در نقشهٔ طرح هادی، فضای سبز است).
		سازمان‌های دیگر به‌ویژه بخش‌داری، دهیاران را حمایت و پشتیبانی کنند.
		نظارت بخش‌داری و پشتیبانی دولت از دهیار موجب اعتماد مردم می‌شود.
		همکاری سایر سازمان‌ها نظیر بنیاد مسکن، ادارهٔ برق، سازمان آب و فاضلاب روستایی و دیگران خیلی به ما کمک می‌کند (مردم تلاش ما را نمی‌بینند، نتیجه برای‌شان مهم است که در گرو پاسخگویی سریع و همکاری سازمان‌های نام‌برده است و موجب اعتماد مردم به دهیار می‌شود).
		همکاری نیروی انتظامی (همکاری مستقیم) خیلی مهم است. ما در خصوص ساخت‌وسازهای غیرمجاز، مشکل داریم. اگر اختلافی در روستا وجود دارد، دهیار باید بتواند نامه از بخش‌داری به پاسگاه بدهد تا وارد عمل شود.

منبع: یافته‌های تحقیق

بحث و نتیجه‌گیری

نتایج پژوهش انجام‌شده حاکی از آن است که عملکرد دهیاری‌های دهستان بالادربند شهرستان کرمانشاه در قالب ۶ موضوع محوری طبقه‌بندی می‌شود که به تفکیک درخصوص آنها بحث شد و در ادامه خلاصه‌ای از آن ذکر می‌گردد.

- براساس یافته‌ها، «توسعه کالبدی و فیزیکی در روستا» یکی از عملکردهای دهیاران دهستان بالادربند کرمانشاه بوده است که در نتایج تحقیق حاضر بدان اشاره شد. این عملکرد محوری شامل پیگیری و کنترل و نظارت بر ساخت‌وسازهای روستایی؛ صدور معرفی‌نامه و پروانه‌های کسب؛ ساماندهی فاضلاب، بهسازی جاده و معابر روستا؛ و پیگیری و احداث تأسیسات عمومی در روستاست. براساس گزارش عملکرد دفتر عمران و توسعه روستایی در سال ۱۳۸۸ پیش‌نویس لایحه رسیدگی به تخلفات ساختمانی در محدوده روستا و صدور پروانه ساختمان روستایی برای طی مراحل قانونی تصویب شد و در دستور کار قرار گرفت (وزارت کشور، سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور، ۱۳۸۸، ۳). نتایج پژوهش حاضر نشان داد که حجم عمده‌ای از فعالیت‌های دهیاری‌ها حول محور توسعه کالبدی و فیزیکی در روستا قرار دارد که درواقع همان اجرای طرح هادی است؛ به‌گونه‌ای که اکثر دهیاران می‌گویند: «دهیار یعنی مجری طرح هادی». حجم عمده فعالیت دهیاری‌ها در زمینه توسعه کالبدی و فیزیکی روستا (اجرای طرح هادی) موجب شده است که دهیاران خواستار تغییر دیدگاه و سیاست‌های دولت نسبت به وظایف دهیار درخصوص اجرای طرح هادی شوند. برخی دهیاران اذعان دارند که: «بیشتر وقت ما صرف اجرای طرح هادی می‌شود. اگر طرح هادی نداشته باشیم، بودجه به ما تعلق نمی‌گیرد». فیروزآبادی و ایمانی جاجرمی (۱۳۹۱) بر نقش مهم دهیاری در توسعه روستایی به‌ویژه اوضاع کالبدی و فیزیکی روستا تأکید می‌کنند. نتایج مطالعه مهدوی و نجفی کانی (۱۳۸۴، ۳۴) نیز نشان داد که از عملکردهای مهم دهیاری‌های استان آذربایجان غربی، تهیه و اجرای طرح‌های توسعه کالبدی و فیزیکی روستاست که با نتایج به‌دست‌آمده از این تحقیق هم‌خوانی دارد. رضوانی و همکاران (۱۳۹۲، ۲۰۵) از شاخص‌های هدایت و دفع آب‌های

سطحی روستا و بهبود آمدوشد روستایی به‌عنوان شاخص‌های ارزیابی عملکرد دهیاری نام می‌برند که در این تحقیق از آنها تحت‌عنوان عملکرد دهیاری‌ها در حوزه کالبدی فیزیکی نام برده شد.

- از دیگر اقدامات دهیاری‌ها در منطقه مطالعه‌شده، «تهیه و اجرای طرح‌های زیست‌محیطی» در روستاست. این اقدامات شامل مدیریت پسماندهای روستایی؛ حفاظت از منابع طبیعی و توسعه فضای سبز روستا و ایمن‌سازی روستاهاست. نتایج تحقیق مهدوی و نجفی کانی (۱۳۸۴، ۳۴) نشان داد که یکی از عملکردهای دهیاری‌های آذربایجان غربی، تهیه و اجرای طرح‌های زیست‌محیطی و بهداشتی است که شامل اقداماتی مانند جمع‌آوری زباله، دفن بهداشتی، ایجاد پارک‌های روستایی و درختکاری بوده است. افزون‌براین، رضوانی و همکاران (۱۳۹۲، ۲۰۵) در مطالعه‌شان از شاخص بهبود محیط روستا برای ارزیابی عملکرد دهیاری‌ها استفاده کردند. این پژوهشگران برای سنجش شاخص مذکور از نماگرهای احداث بوستان، ایجاد فضای سبز، کمربند سبز و درختکاری در معابر؛ نگهداری و توسعه فضای سبز روستایی و احداث مراکز انباشت و بازیافت زباله و دفن آن بهره‌گرفتند. براساس گزارش عملکرد دفتر عمران روستایی در سال ۱۳۸۸ به‌منظور حفظ، احیا، توسعه و بهره‌برداری بهینه از منابع طبیعی و فضای سبز در روستاهای کشور، تفاهم‌نامه همکاری مشترک با سازمان جنگل‌ها و مراتع و آبخیزداری در سال ۱۳۸۵ منعقد شد. همچنین بر مبنای وظایفی که برای دهیاران در قانون تصویب شده، در بندهای متعددی بر نقش دهیار و دهیاری‌ها در خصوص مدیریت پسماندهای روستایی و حفاظت از منابع طبیعی و توسعه فضای سبز روستا اشاره شده است (مهدوی و نجفی کانی، ۱۳۸۴، ۳۴).

- نتایج این تحقیق نشان داد که «تعاملات اجتماعی و اداری»، یکی از فعالیت‌ها و اقدامات دهیاری‌های دهستان بالادربند بوده است. همان‌گونه که از نتایج برمی‌آید، بخش عمده‌ای از اقدامات دهیاری‌ها صرف تعاملات اجتماعی و اداری می‌شود که شامل اطلاع‌رسانی و تعاملات اجتماعی با مردم و انجام مکاتبات با سازمان‌ها و نهادهای مرتبط است. استعلامی (۱۳۹۱،

۲۵۰) در مقاله خود از این تعاملات به نام سرمایه اجتماعی یاد می‌کند که می‌تواند به منظور گسترش مشارکت و اعتماد عمومی به کار گرفته شود و ضعف یا فقدان آن، کارکرد دهیاری‌ها را با مشکل مواجه می‌سازد. رضوانی و همکاران (۱۳۹۲، ۲۰۵) در تحقیقی که در این زمینه انجام دادند از تعاملات اجتماعی به‌عنوان یکی از شاخص‌های ارزیابی عملکرد دهیاران بهره گرفتند. همان‌طور که پیش‌تر نیز بیان شد، حجم وسیعی از فعالیت‌های دهیاران صرف برقراری تعاملات اجتماعی و اداری می‌شود که می‌توان آن از دو جنبه مثبت و منفی بررسی کرد و جای تأمل بسیار دارد. از جنبه مثبت اینکه، بخش اعظم موفقیت دهیاری‌ها در گرو همکاری با سایر سازمان‌هاست. همکاری سایر سازمان‌ها به‌عنوان حلقه بیرونی زنجیره ارتباطات مدیریت روستایی و تکمیل‌کننده تلاش‌های دهیاران در جایگاه مدیران اجرایی روستاها، اهمیت بسیار دارد. تعاملات اداری با سازمان‌های اجرایی، در توفیق عملکرد دهیاری‌ها در انجام وظایف قانونی تأثیر بسزایی دارد (مرادی و پاپزن، ۱۳۹۱، ۱۹۵). به‌عقیده دهیاران، «ارتباط و تعامل با سازمان‌ها و اداره‌ها موجب همکاری سازمان‌های اجرایی در پاسخگویی به مکاتبه‌ها و پیگیری‌های دهیاران است و نتایج زحمات دهیار را رقم می‌زند». بنابراین، همکاری مذکور موجب افزایش اعتماد روستاییان به پیگیری‌های دهیار و درنهایت جلب مشارکت آنها خواهد شد و دهیاری‌ها می‌توانند فرصت ایجادشده را در جهت بهبود وضعیت روستاها به کار گیرند. در تأیید این مطلب، نتایج مطالعات افتخاری و همکاران (۱۳۸۶)، چوپچیان و همکاران (۱۳۸۶) و گلدمن (۲۰۰۲) نشان داد که ضعف همکاری نیروهای بیرونی (سایر سازمان‌ها) از آسیب‌های مدیریت روستایی به‌شمار می‌آید. جنبه منفی کارکرد مذکور این است که دهیاران معتقدند بیشتر وقت و انرژی‌شان برای انجام مکاتبات با سازمان‌ها و نهادهای مرتبط صرف می‌شود و دهیار می‌بایست انرژی مضاعفی برای جلب همکاری و ایجاد ارتباطات بگذارد.

- «تهیه و اجرای طرح‌های فرهنگی و مذهبی و ورزشی» در زمره عملکرد دهیاری در منطقه مطالعه‌شده بود. این عملکرد شامل دو محور اولیه ایجاد اماکن و فضاهای ورزشی، و پیگیری و ایجاد اماکن و فضاهای فرهنگی-مذهبی است. برای مثال به گفته یکی از دهیاران

«ممکن است در یک روستا احداث باشگاه ورزشی برای پرکردن اوقات فراغت جوانان روستایی به‌منظور جلوگیری از پیامدهای اجتماعی نظیر اعتیاد و مهاجرت، مهم‌تر از بهسازی معابر روستا باشد». یکی دیگر از دهیاران در همین زمینه بیان می‌کند: «اگر بودجه باشد، دست ما باز است و کارهای فرهنگی و ورزشی بیشتری را دنبال می‌کنیم و با راه‌اندازی کارگاه‌های کوچک فنی برای جوانان، مشکلات اجتماعی نظیر مهاجرت و اعتیاد را کاهش می‌دهیم». این گفته‌ها نشان می‌دهند بودجه‌ای که به دهیاری تعلق می‌گیرد بیشتر صرف اجرای طرح هادی می‌شود و در نتیجه با کمبود بودجه برای اجرای طرح‌های فرهنگی و ورزشی مواجه‌اند. این در حالی است که اختصاص دادن بودجه به این بخش، اهمیت ویژه‌ای دارد. روستاها صرفاً نیازمند مجموعه‌ای از فعالیت‌های عمرانی نیستند، بلکه رسیدگی به مسائل فرهنگی و اجتماعی در آنها نیز اهمیت بسیار دارد. پرداختن به این‌گونه فعالیت‌ها می‌تواند بسترساز تحولات مثبتی در فضای روستاها باشد.

رضوانی و همکاران (۱۳۹۲، ۲۰۵) ایجاد اماکن و فضاهای ورزشی و فرهنگی و گردشگری را به‌عنوان شاخصی مناسب برای سنجش عملکرد دهیاری‌های شهرستان دهلران به‌کار گرفتند. مهدوی و نجفی کانی (۱۳۸۴، ۳۴) ذکر کردند که بخشی از فعالیت‌های دهیاری‌های آذربایجان غربی به اجرای طرح‌های فرهنگی و ورزشی و گردشگری اختصاص یافته، که با بخشی از نتایج پژوهش حاضر هم‌سوست. فراهانی و رستم‌خانی (۱۳۹۱، ۱۹۵) در پژوهشی که نقش دهیاری‌ها را بر کیفیت زندگی روستاهای دهستان کرسف شهرستان خدابنده ارزیابی می‌کرد، به این نتیجه دست یافتند که دهیاری‌ها نقش مؤثری در بهبود کیفیت شاخص‌های آموزشی، زیست‌محیطی، شبکه‌های حمایت اجتماعی و اقتصادی، سلامتی، امنیت، محیط مسکونی و زیرساخت‌ها دارند، درحالی‌که نقش آنها در شاخص گذران اوقات فراغت کم‌رنگ است.

- «عرضه خدمات عمومی» عملکرد دیگری از دهیاری‌های دهستان بالادربند است. عرضه خدمات عمومی به‌معنای تسهیل دسترسی مردم به کالاهای اساسی و خدمات عمومی از جمله توزیع کالا بزرگ سوخت نفت و توزیع سهمیه آرد و مانند اینهاست. دهیاری‌ها به‌عنوان سازمان اصلی مدیریت روستایی نقش مهم و تأثیرگذاری در تأمین خدمات عمومی و ساماندهی زندگی

روستاییان دارند (فیروزآبادی و ایمانی جاجرمی، ۱۳۹۱، ۶۹). مهدوی و نجفی کانی (۱۳۸۴، ۳۴) یکی از عملکردهای دهیاری‌های استان آذربایجان غربی را عرضه خدمات عمومی عنوان کردند که با نتایج به دست آمده از این تحقیق هم‌سوست.

- یافته‌های این پژوهش نشان دادند که عملکرد دیگر دهیاری‌ها در دهستان بالادربند «توسعه کشاورزی» است. این محور از دو موضوع اولیه فعالیت‌های مرتبط با کشاورزی و همکاری در امور بهداشت دام تشکیل شده است. همان‌طور که در یافته‌ها مشاهده شد، عملکرد دهیاری‌ها در بخش توسعه کشاورزی بسیار اندک است که جای تأمل دارد. این در حالی است که یکی از اهداف و سیاست‌های سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور در خصوص مدیریت روستایی، تحقق نظام درآمدی پایدار در روستاهاست (مهدوی و نجفی کانی، ۱۳۸۴، ۲۸)، و این امر در سایه توجه به بخش کشاورزی در روستاها محقق خواهد شد. گرچه در بندهای وظایف دهیار به توسعه کشاورزی به‌طور مستقیم اشاره‌ای نشده، ولی بخش اعظم درآمد روستاییان وابسته به کشاورزی است و نادیده گرفتن این موضوع، مشکلات عدیده‌ای را برای روستاییان و درنهایت برای کشور ایجاد می‌کند. توسعه و بهبود فضایی و کالبدی روستاها در صورتی اهمیت دارد که موضوع اصلی زندگی مردم که درآمد و امرار معاش آنهاست، نادیده گرفته نشود؛ در غیر این صورت، پیامدهای ناگواری مانند مهاجرت روستاییان به شهرها اتفاق می‌افتد. توجه نکردن به مسائل اقتصادی در روستاها تقریباً تمامی برنامه‌ها را با شکست مواجه خواهد ساخت و پرداختن به این امر در ابعاد کلان و خرد، ضرورتی انکارناشدنی است (قدیری معصوم و ریاحی، ۱۳۸۳، ۱۹۵).

درنهایت با توجه به نتایج حاصل از تحلیل عملکرد دهیاری‌های دهستان بالادربند استنباط می‌شود که دهیاران عمدتاً درگیر اجرای طرح‌های (توسعه کالبدی و فیزیکی) در روستاها و انجام تعاملات اجتماعی و اداری و مکاتبه با سازمان‌ها و نهادهای مرتبط هستند. فعالیت‌های مذکور، دهیاران را از توجه ویژه به سایر وظایف مندرج در قانون نظیر فعالیت‌های زیست‌محیطی، ایجاد فعالیت‌های اقتصادی، توسعه اجتماعی-فرهنگی و موارد دیگری که هدف

اصلی مدیریت روستایی است و از آن به‌عنوان ابزاری برای دستیابی به توسعه پایدار در سطح حکومت‌های محلی یاد می‌کنند (Connelly et al. 2006; Douglas, 2005; Gardiner, 2002) بازداشته است. به‌گفته اکثر دهیاران، دهیار یعنی مجری طرح هادی و مأمور پاسخگویی به استعلام‌های سایر ادارات و مراجع‌های مکرر برای پیگیری مشکلات روستا که عمدتاً از سوی سازمان‌های مربوط، بی‌پاسخ می‌ماند! از آنجاکه دهیاران کنش‌گران اصلی مدیریت روستاها در کشور به‌شمار می‌آیند، در این نوشتار راهکارهای بهبود عملکرد دهیاری‌های دهستان بالادربند از دیدگاه آنان ارائه شد. راهکارهای پیشنهادی ابعاد چندگانه‌ای را دربردارد که عمل به آنها به ارتقای کیفی عملکرد دهیاری‌ها کمک خواهد کرد.

منابع

- ادیب حاج‌باقری، محسن؛ پرویزی، سرور؛ صلصالی، مهوش، ۱۳۸۹، روش‌های تحقیق کیفی، چاپ دوم، انتشارات بشری.
- استعلاجی، علیرضا، ۱۳۹۱، بررسی الگوی مدیریت روستایی در ایران با تأکید بر مدیریت محلی و مشارکتی دهیاری‌ها، انجمن جغرافیای ایران، سال ۱۰، شماره ۳۲، صص. ۲۵۸-۲۳۹.
- افتخاری، عبدالرضا رکن‌الدین؛ سجاسی قیداری، حمداله؛ عینالی، جمشید، ۱۳۸۶، نگرشی نو به مدیریت روستایی با تأکید بر نهادهای تأثیرگذار، روستا و توسعه، سال ۱۰، شماره ۲، صص. ۳۰-۱.
- ایمانی جاجرمی، حسین؛ فیروزآبادی، سیداحمد، ۱۳۸۶، بررسی مدل‌های سنجش عملکرد مدیریت محلی: با تأکید بر سازمان‌های مدیریت شهری و روستایی در ایران، نامه علوم اجتماعی، شماره ۳۲، صص. ۹۱-۱۱۱.
- چوبچیان، شهلا؛ کلانتری، خلیل؛ شعبانعلی فمی، حسین، ۱۳۸۶، عوامل مؤثر بر عملکرد دهیاری‌های استان گیلان، روستا و توسعه، سال ۱۰، شماره ۲، صص. ۸۸-۱۰۸.
- دربان آستانه، علیرضا؛ رضوانی، محمدرضا؛ مطیعی، حسن؛ بدری، سیدعلی، ۱۳۸۹، سنجش و تحلیل عوامل مؤثر بر حکمروایی روستایی در حکومت‌های محلی (مطالعه موردی: شهرستان قزوین)، پژوهش‌های جغرافیای انسانی، شماره ۷۳، صص. ۹۹-۱۱۸.

دستجردی، حسن کامران؛ سوری، فرشاد؛ تقدیسی، احمد؛ انصاری‌زاده، سلمان، ۱۳۸۹، مدیریت سیاسی روستا و تحلیل مقایسه‌ای موفقیت دهیاری‌ها در روستاهای بزرگ و کوچک (مطالعه موردی: شهرستان دلفان)، تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی، جلد ۱۵، شماره ۱۸، صص. ۵۱-۶۶.

رستمی، فرحناز؛ گراوندی، شهره؛ قنبرعلی، رضوان، ۱۳۹۰، تبیین مؤلفه‌های مؤثر بر عملکرد نظام مدیریت محلی روستایی (مطالعه موردی: دهستان بالادربند از استان کرمانشاه)، همایش علمی سالانه دانشگاه رازی کرمانشاه، ۲۰ تا ۲۳ آذرماه، صص. ۱۱۳-۱۱۰.

رضوانی، محمدرضا؛ محمدی، سمیه؛ پیری، صدیقه، ۱۳۹۲، ارزیابی عملکرد دهیاری‌ها با استفاده از مدل چارچوب عمومی ارزیابی (CAF) (مطالعه موردی: شهرستان دهلران)، پژوهش‌های جغرافیای انسانی، دوره ۴۵، شماره ۱، صص. ۲۱۶-۱۹۹.

فراهانی، حسین؛ رستم‌خانی، احمد، ۱۳۹۱، بررسی و ارزیابی نقش دهیاری‌ها بر کیفیت زندگی در روستاها؛ مطالعه موردی: دهستان کرسف شهرستان خدابنده، مدیریت شهری، شماره ۳۰، صص. ۲۰۶-۱۹۵.

فیروزآبادی، سیداحمد؛ ایمانی جاجرمی، حسین، ۱۳۹۱، وضعیت رضایت روستاییان و عوامل مرتبط با آن از عملکرد دهیاری‌ها (مطالعه موردی: روستاهای استان قزوین)، پژوهش‌های روستایی، سال ۳، شماره ۱، صص. ۹۱-۶۱.

قدیری معصوم، مجتبی؛ ریاحی، وحید، ۱۳۸۳، بررسی محورها و چالش‌های مدیریت روستایی در ایران، پژوهش‌های جغرافیایی، شماره ۵۰، صص. ۱۹۹-۱۷۷.

محمودی شن، غلامرضا؛ الحانی، فاطمه؛ احمدی، فضل‌اله؛ کاظم‌نژاد، انوشیروان، ۱۳۸۸، مضامین اخلاقی در سبک زندگی حرفه‌ای پرستاران: یک مطالعه کیفی به شیوه تحلیل محتوای استقرایی، اخلاق و تاریخ پزشکی، دوره ۲، شماره ۴، صص. ۷۸-۶۳.

مرادی، خدیجه؛ آگهی، حسین، ۱۳۹۳، واکاوی چالش‌های مدیریت روستایی با رویکرد کیفی تئوری بنیانی، جغرافیا و توسعه، شماره ۳۴، صص. ۱۸۱-۱۶۷.

مرادی، خدیجه؛ پاپزن، عبدالحمید، ۱۳۹۱، ارائه الگویی به‌منظور شناسایی عوامل بسترساز موفقیت دهیاری‌ها (مطالعه موردی: دهستان بالادربند شهرستان کرمانشاه)، پژوهش‌های روستایی، سال ۳، شماره ۲، صص. ۲۰۲-۱۷۵.

معاونت برنامه‌ریزی دفتر آمار و اطلاعات استانداری کرمانشاه، ۱۳۸۶، سالنامه آماری استان کرمانشاه، دفتر آمار و اطلاعات.

مقدم، وحید؛ واعظ، محمد؛ اکبری، نعمت‌اله، ۱۳۹۱، ارزیابی میزان انطباق مطالعات اقتصاد کلان ایران با اولویت‌های پژوهشی اقتصاد ایران به روش تحلیل محتوا، راهبرد اقتصادی، سال ۱، شماره ۱، صص. ۴۷-۶۹.

مهدوی، مسعود؛ نجفی کانی، علی‌اکبر، ۱۳۸۴، دهیاری‌ها، تجربه‌ای دیگر در مدیریت روستاهای ایران (نمونه موردی: دهیاری‌های استان آذربایجان غربی)، پژوهش‌های جغرافیایی، شماره ۵۳، صص. ۲۱-۳۹.

نعمتی، مرتضی؛ بدری، سیدعلی، ۱۳۸۶، ارزیابی نقش کارکردی نظام نوین مدیریت روستایی مقایسه تطبیقی دهیاری‌های فعال در روستاهای کوچک و بزرگ مطالعه موردی: استان گلستان، پژوهش‌های جغرافیایی، شماره ۵۹، صص. ۱۶۱-۱۷۶.

وزارت کشور، سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور، ۱۳۸۸، گزارش عملکرد دفتر عمران و توسعه روستایی در سال ۱۳۸۸، صص. ۱-۶.

Connelly, S., Richardson, T., Miles, T., 2006, **Situated legitimacy: Deliberative Arenas and the New Rural Governance**, Journal of Rural Studies, 22, PP. 267-277.

Douglas, D.J.A., 2005, **The Restructuring of Local Government in Rural Regions: A Rural Development Perspective**, Journal of Rural Studies, 21, PP. 231-246.

Gardiner, R., 2002, **Governance for Sustainable Development: Outcomes from Johannesburg, Presentation to Global Governance 2002: Redefining Global Democracy Montreal, Canada October 2002.**

Goldman, I., 2002, **Local Governance for Rural Development: A Case Study from South and East Africa**, Policies and Approaches for Rural Poverty Reduction, PP. 1-7.

Kondracki, N.L., Wellman, N.S., Amundson, D.R., 2002, **Content Analysis: Review of Methods and their Applications in Nutrition Education**, Journal of Nutrition Education and Behavior, Vol. 34, No. 4, PP. 224-230.